

katere so se udeležili sledeči gospodje: Deželni šolski nadzornik J. Šuman, gimnazijska ravnateljja A. Senekovič in Fr. Wiesthaler, profesorji Fr. Levec, Fr. Orožen, S. Rutar, ravnatelj c. kr. strokovnih šol I. Šubic, vadniški učitelj I. Tomšič, učitelj na c. kr. strokovni šoli A. Funtek, ravnatelj l. mestne deške šole A. Žumer, učitelj J. Belé in slednjič poročevalec, dež. odbornik dr. J. Vošnjak.

Enkêta izrekla se je v tem zmislu, da se potrebujejo nastopne slovenske učne knjige, za kojih izdajo naj bi se dajale podpore, in sicer za 5., 6., 7. in 8. razred ljudske šole:

Berilo za 5. in 6. razred in berilo za 7. in 8. razred in primerna slovenska slovnica, računice, zemljepisje, zgodovina, prirodopisje, naravoslovje, atlantje, katekizmi; za strokovne in obrtne nadaljevalne šole: „Obrtno spisje“, „Nauk o menjicah“, Matematika in geometrija“;

za srednje šole: „Nemško berilo za slovenske vspeoredne razrede“, „Berilo za 7. in 8. razred“, katero je že sestavil prof. dr. Sket v Celovcu, „Geometrija“, „Zgodovina“, „Mineralogija“ in „Grščina“.

Deželni odbornik dr. Vošnjak opozarja na dotični deželnozborski sklep, po katerem naj se tudi za grščino uvede slovenski učni jezik. Na to omenja deželni šolski nadzornik Šuman, da bi naučna uprava težko v to privolila.

Ravnatelj Senekovič misli, da naj bi se tudi za višjo gimnazijo napravili slovenski vspeoredni razredi s slovenskim učnim jezikom za nekatere predmete. Dalje izrazi željo gledé izdaje občenega latinsko-slovenskega besednjaka.

Gledé izdavanja teh učnih knjig izjavlja poročevalec imenom deželnega odbora, da deželni odbor ni pri volji, prevzeti izdaje in zaloge, pač pa bi bil pripravljen pisateljem dajati nagrade, da se dotičnim založnikom s tem olajša izdaja. Na to se enkêta izreče za nagrade pisateljem po 20 do 30 gld. od tiskane pole.

Na podlagi teh enketnih sklepov pozval je deželni odbor znane slovenske pisatelje, da sestavijo dotične učne knjige, kar so obljubili storiti.

Doslej sta izšli dve slovenski učni knjigi, in sicer pri Milicu v Ljubljani prvi zvezek „Zemljepisa“, katero je po naročilu spisal prof. Orožen in „Obrtno spisje“, spisal A. Funtek, založil D. Hribar v Celju. Mimo tega se tiskata še dve šolski knjigi: Pri Blazniku prvi zvezek zgodovine, katero je spisal prof. Ivan Vrhovec, in pri Bambergu prof. Hubada „Prirodopisje“. Za poslednjo knjigo je deželni odbor naročil iz Berlina 280 potrebnih klišejev.*

Iz vsote 2000 gld. se je izplačalo g. Mat. Kuncu za knjigo, namenjeno pouku v krojaškem obrtu, 100 gld., g. A. Funtku za „Obrtno spisje“ 300 gld. nagrade.

(Konec prih.)

*) Med tem je izšla še za ljudske šole knjiga „Prirodoslovje, I. del“ spisal Senekovič, založil Bamberg. Ured.

Knjiga Slovenska

v

XIX. veku.

*

Smrt Smail-Age Čengića. „Preteklo je že mnogo let, kar je bilo po „Glasniku“ naznanjeno, da pride v „Cvetju“ na

svitlo moja prestava te prekrasne Mažuraničeve pesmi. Al razne okoliščine bile so krive, da ni takrat pesem tiskana bila.

Popravlil in opilil sem jo še sèm ter tjà, in jo tukaj slovenskemu svetu izročam, da se napaja krasote narodne in zares veličastne poezije. Slovenci, sprejmite jo blagovoljno! Tuje, Slovencem nerazumljive besede sem pod vrsticami z domačimi pojasnil. Ker sem povsod na tanko originalu sledil in ker so v njem nekatere vrstice nekako nerazumljive, so one tudi v prestavi nekako temne; dajo se različno tolmačiti. Očitalo se mi bo, da sem preveč elizij napravil, al velikokrat se jih ni bilo moč ogniti; posebno pri pridevnikih sem rajši samoglasnice izpuščal, kakor skrajšane, našemu narečju nekako tuje sklone rabil* itd. Nahaja se prestava v Novicah I. 1870 str. 96—161, pa tudi posebej tiskana: Smrt Smail-Age Čengića. Po Ivanu Mažuraniću poslovenil Janez Bile. V Ljubljani 1870. 16. str. 54. Nat. J. Blaznik. Zal. J. Murnik, takrat Novicam odgovorni vrednik.

„O novem letu 1871“ v Novicah krasna pesem: Ko Mesija se prikaže svetu, — Angelj svitli peva, se raduje itd. — Nektere misli o naših šolskih zadevah. Spisal Janez Bile. „O šolskih rečeh ne smé nihče pisati in svetovati, kdor ni „Schulmann“. Tako me utegne nekdo zavriniti in zaničljivo moj spis na stran pahnuti, da bi vedel, da sem ga spisal jaz, ki nimam zdaj s šolo prav nič opraviti. Al, da se nekoliko utolaži, naj mu omenim, da sem tri leta otroke v farni šoli podučeval in da sem bil dve leti v hiši knežji učenik knezevih otrok, da toraj nekoliko poznam kmetiške in gosposke otroke. Zraven tega imam pa vsaki dan priliko slišati, kako naši ljudje o šolskih zadevah govorijo in sodijo. Naj mi toraj „der praktische Schulmann“ dovoli, da tukaj svoje misli častitim bralcem razodenem; naj oni sodijo, če so prave ali krive, in ako je kaj dobrega v njih, naj bi se porabilo. Omnia probate, quod bonum, tenete!“ — Obravnava se potem I. Šolsko petje in telovadba. II. Šolski izleti in šolske preskušnje. III. Uči-

telj, organist in cerkovnik. IV. Materni jezik — učni jezik (str. 296—329). — Ker so nazori, katere v teh spisih razodeva Bile, taki, da naj bi jih resno premišljevali pa modro izvrševali učitelji in učiteljski predstojniki in ker se jaz popolnoma strinjam z njimi, naj se „pro memoria“ povedó tukaj v učiteljskem listu! — „Sklenem pa svoj spis, ki mi je večí narastel, kakor sem izprva mislil, s temi kratkimi opazkami:

Šola ljudska mora biti verska; brez krščanske vere ni omike. Če duhovni na kmetih v šoli ne pomagajo in je ljudem ne priporočajo, ne more šola nikdar napredovati.

Šola bodi narodna; v tujščini podučevati se pravi: grešiti zoper národ, prazno slamo mlatiti.

Če hočemo, da se učitelji z večo ljubeznijo šole oklenejo, zboljšajte jim stan, skrbite posebno za njih starost in za zapuščene družine, da jih zraven družih skrbi tudi skrb za prihodnost ne tare.

Narodna šola bodi kmetovo vseučilišče, v njej naj se kmetovalec ne vadi samo brati in pisati — temuč vsega, kar bode potreboval. Slišal sem o nekem izvrstnem duhovnem učitelji na Gorenskem, da je odrasle šolarje o prostih urah celó slamnike plesti učil, in jim razlagal, kako bodo župane volili, kar so tudi z lističi storili in si med seboj župana zbrai, da jim je pokazal, kako se vršijo volitve.

Kakor tirjajo okolščine kraja in časa, naj se tukaj sadjereja, tam o svilnih gosenicah, v tretjem kraji zopet nauk o vinstvu, povsod pa o živinoreji, ker živina je večidel največi kmetov kapital, otrokom predava.

Nobena šola naj ne bi bila brez vrtiča, kjer se vse djansko poskuša in otrokom globoko v srce zapiše. Kar otroci v šoli slišijo, to žalibog, večkrat pozabijo; kar so na vrtu videli, tega nikdar ne zabijo.

Lepemu petju naj se v šolah več prostora dá, kajti ono požlahnuje srce.

V kmečkih šolah je dovelj t^elo v adbe, ako učitelj učence ravno stati in lepo hoditi navadi; več s tem ukom vkvarjati se je nepotrebno, nepraktično.

Pri šolskih izhodih, ki naj bi se med letom včasih napravili, naj učenik pazi, da se šolarji lepo obnašajo, da so med seboj priljudni in omikani.

Šolske preskušnje niso nepotrebne, temuč koristne; one so pridnim plačilo, lenuhom spodbuda, starišem tolažba, vrlim učiteljem veselje.

Darila šolska (premije) naj se zopet vpeljejo. Če se že gospodarju, ki je lepo kobilo, lepega vola izredil, darila dajó, njemu, ki ima že v lepi živinici dovelj plačila, zakaj se ne bi pridnemu šolarčku darilo privoščilo?

Učitelj naj bo ljubeznjiv oče svojim šolarjem; vendar naj bi tudi šiba iz šole ne zginila. Strah mora tudi v šoli biti, in ako se šolarji ne bojé učenika, bodo kmalu oni njega strašili.

Poslednja moja beseda o ljudskem šolstvu pa je: dobre šole, srečna dežela!

Danica l. 1871: Pesem presvetemu Jezusovemu Sercu (Prosto po nemškem — v 12 kiticah str. 303). Prevzviš. in premil. gg. Andreju, knezu in nadškofu Goriškemu, o Njihovi zlati maši dne 30. sept. — V imenu rojakov J. B—c (str. 311).

Slovenec l. 1874 ima sprelepo čestitko: Verni Slovenci Piju IX. — O sveti Rim, Ti mesto starodavno! — O blagor, slava Tvoja ne vení itd.; — l. 1877 o 50letnici vladikovanja: Svetemu Očetu Piju IX. dne 3. jun. — Al morja silnega je to šumenje? — Al ljutih je viharjev glas? itd. — L. 1875 pa Valentinu Vodniku 3. febr.: Poljana razprostira se zelena, — Po nji pa bela vije se stezica... Vodnikov duh Slovence naj edini — V zvestobi Bogu, caru, domovini. — Danica 1877: Spomini na Oglej. Potopisne čertice (str. 84—110) s sklepom: „Hic Aquileja fuit; — restat miserabile nomen urbis, et infelix cetera condit humus“. — Novice

l. 1878: Nekoliko besed o Emoni Müllnerjevi; l. 1879: Matija Ličan, stari Slovenec. Življenjopisne črtice (str. 22—31). — Danica l. 1879: Himna o presvetem Sercu Jezusovem (str. 329), poslovenil. Tri himne v slavo brez madeža Spočete, po brevirju poslov. (str. 377) J. Bilc. — V Danici l. 1880: † Kanonik Grašič. Nenadna smert pri veselici. Revščina na Notranjskem. V tem dopisu razodeva svoje in mnogih prijateljev res modre misli o cerkvenem petju med Slovenci, o napevih Riharjevih, o cerkvenem petju med Nemci in Lahi, o latuščini pri službi božji itd. (str. 59). Na str. 137 pa je pričel zopet priobčevati „Cerkvene himne“, kar nadaljuje do str. 393, in v Danici l. 1881 od str. 1. do 177. Tudi te poslovenjene cerkvene pesmi, o katerih bi bilo želeti, da bi se v liturgiki pač razlagale bogoslovcem, so s predgovorom in nekterimi pojasnili o merilu, besedilu itd. prišle posebej na svetlo:

Prestave naj lepših himen sv. cerkve. Poslovenil J. Bilc. Del II. Ponatis iz Zg. Danice. V Ljubljani 1881. 8. str. 66. Zal. L. Jeran. Nat. J. Blaznik. Na prodaj v Katoliški bukvarni.

Prisrčna, a dostojna je čestitka „Prečastitemu Monsignoru Luku Jeranu, novemu korarju ljublj. stolne cerkve“ v Novicah l. 1882 str. 385; tako tudi „O vselem prihodu Njegovega Veličanstva cesarja Franca Jožefa I. na Kranjsko 11. jul.“ v Slovencu l. 1883: Ljubljana se raduje bela, — Razlega se veselja glas itd.; „Tisočletnica sv. Metoda 5. jul.“ v Slovencu l. 1885, in l. 1886 str. 294 „Sveta božična noč“: Noč blažena zémľjo pokriva, — Pri zvezdici zvezda migľjá itd.

Sveta Družina. Poljski spisal J. B. Zaleski. Prosto poslovenil J. Bilc. V Danici l. 1887 str. 337—404. „Slavni poljski pesnik J. B. Zaleski je razun družih krasnih poezij spisal tudi prelepo pobožno pesem „Sveta Družina“, ktero premišľjeva je opeva dogodbo popisano v sv. evangeliji Luk. II. 42—52... Opeva nam popotvanje sv. družine iz Jeruzalema, kjer so veliko-

nočne praznike praznovali, na dom v Nazaret; dalje nam ginjaivo opisuje, kako so sv. stariši zgrošili presvetega mladenčca Jezusa; kako so ga potem v tempeljnu našli ter se ž njim veselo na dom poverili. Vse to predlaga tako, kakor sicer delajo pesniki (Prim. božične oratorije), prosto, pa vendar v edinosti in strinjeno vse skozi s sv. evangelijem. Prelagatelj je sicer prepričan, da je prestava pomanjkljiva, ter da izvirnika nikakor ne doseza, vendar bo pa tudi tako poslovenjena pesem pobožne čitatelje zanimala, ter v njih budila ljubezen in češčenje presvetih oseb, ktere nam predstavlja verli poljski pesnik prelepó in veličastno. Tako prelagatelj; jaz pa: Vzemi in beri!

Drobtinice XXI. l. 1887: Venček pesmi o svetih dnevih. Zložil Janez Bile. Per crucem — ad lucem. Skozi trpljenje — v večno življenje: Sveta noč. Razglasenje. Trpljenje. Vnebohod. Binkošti (str. 210—213). — Cerkvene himne. Kraljici presvetega rožnega venca. I—IV. V Danici l. 1888 str. 313—4, poslovenil J. Bile. Bolj dovršene se nahajajo v Drobtinica h l. 1890 str. 184—5 z opombico: „Te prelepe cerkvene himne so bile pred tremi leti razglasene in duhovskim molitvam uvrščene. Sploh se misli — in duh, kateri v pesmih veje, spričuje, da so jih sami sv. oče Leon XIII. spisali. Naj bi se kak skladatelj našel, ki bi zložil vsaki teh himen primeren napev! Zares krasna pesen bi to bila! — Koledar družbe sv. Mohorja za l. 1891: Slovenski drvarji na tujem. Spisal Janez Bile (str. 100—105). — Poleg manjših dopisov v Danici in Slovencu in nekaterih družih stvari kaže nam še spis, dovršen v Il. Bistrici 18. nov. 1890 — Danica l. 1891: Pompeji nekdanj in sedaj.

Spisal Janez Bile. V XIV odstavkih str. 10—188. „Mnogo slavnih božjih potov, Mariji posvečenih krajev, kjer Gospod Bog na priprošnje preblazene Device pobožnim vernim dobrote in milosti skazuje, nam je že Zg. Danica opisala. Le o naj novejšem svetem mestu, kjer se na tisuče in tisuče vernikov zbira, da počastijo Kraljico sv. rožnega venca, kjer jim ona pobožnost vrača z uslišanimi molitvami in mnogimi čudeži, nismo dozdej razun kratkega poročila ničesar brali v našem cerkvenem listu. Ta kraj se imenuje Novi Pompeji, ali Pompejska ravan — Valle di Pompeji, na južnem Italijanskem... Papež Pij IX. so razglasili neomadežano spočetje preblazene Device Marije in ona si je izvolila Lourdes (Lurd), da jo tamkaj kristjani časté kot Kraljico brez madeža izvirnega greha spočeto. — Papež Leon XIII. so kot drugi Dominik razširili in ponovili pobožnost sv. rožnega venca, in Marija je pokazala Nove Pompeje, kjer naj se časti kot Kraljica presvetega rožnega venca. — Pisatelj teh skromnih verstie se je v mnogih zadevah priporočal Mariji Novo-Pompejski, ter je bil tudi uslišan. Hvaležen za te milosti, je obljubil, Slovence soznaiti s tem svetiščem, kar naj bo z naslednjimi versticami spolujeno. Posnel sem pa, kar tu spisujem, po več letnikih, v Valle di Pompeji izhajajočega, obširnega mesečnega lista, ki se imenuje „Il Rosario e la Nuova Pompeji“; torej je vse zajeto iz zanesljivega vira“.

Kar je J. Bile l. 1882 pel o Msg. L. Jeranu, smé se po vsej pravici peti tudi o njem:

Glej vijolico med mah in trnje skrito,
Odnika tvojim se očem:
Vonjava mila dela jo očito —
Jo razodeva duh ljudem.

Društveni vestnik.

Pozor! Naše društvo ima v zalogi še 1000 iztiskov „Knjižice za mladino“, vezan iztisek po 20 kr. Uljudno vabimo gg. šolske voditelje in sl. kr. šol. svéte, da si blagoizvolé omisliti to

knjigo, ki je jako pripravna za šol. knjižnice. Kdor vzame 10 iztiskov, dobi jednega po vrhu. Naročuje se pri društvenem blagajniku g. Fr. Kokalju. Odbor.